

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА

УКРАЇНСЬКИЙ ОРДЕНА «ЗНАК ПОШАНИ» НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ ІМ. Г. М. ВИСОЦЬКОГО

ХАРКІВСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ ЛІСОВОГО ТА МИСЛИВСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної
конференції
«КОЛЕСНІКОВСЬКІ ЧИТАННЯ»,*

присвяченої пам'яті професора О. І. Колеснікова

(30-31 жовтня 2017 р.)

Зміст

Напря́м 1: ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ СТВОРЕННІ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

<i>Андрійко М. О.</i> Особливості технологічної оптимізації паркових ландшафтів дендропарку «Тростянець».....	5
<i>Бездітко А. С., Коваленко В. Є.</i> Капітальний ремонт скверу Ярослава Мудрого.....	7
<i>Богатир В. М.</i> Озеленення території міських лікарень м. Харкова.....	10
<i>Гатальська Н. В.</i> Щодо питання наукового пошуку та систематизації вихідних матеріалів передпроектного дослідження парків.....	12
<i>Гололобова О. О., Телегіна Н. Є., Толстякова В. В.</i> Застосування кремнієво-калійного концентрату «Квантум – Аквасил» в міських насадженнях <i>Aésculus hippocástanum</i> L. та <i>Tilia cordata</i> Mill. м. Харкова.....	15
<i>Єдамова А. В.</i> Сучасний стан Центрального парку культури і відпочинку ім. М. Горького.....	18
<i>Іванченко О. Є., Бессонова В. П., Міронова А. А., Яблунівська І. С.</i> Аналіз дендрофлори центрального парку культури і відпочинку м. Кам'янське.....	20
<i>Клименко А. В.</i> Принцип створення декоративних композицій на основі духмяних рослин.....	22
<i>Колєнкін М. С., Тарнопільська О. М., Трунов О. П.</i> Перспективи використання видів роду <i>Sesleria</i> Scop. в озелененні на Південному Сході України.....	25
<i>Кривенко А. О.</i> Люблінський Ботанічний сад університету Марії Кюрі-Склодовської.....	28
<i>Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В.</i> Технології вирощування квітково-декоративних культур відкритого ґрунту.....	30
<i>Познякова С. І.</i> Породи інтродуценти в дендропарку ХНАУ ім. В.В. Докучаєва та їх сучасний стан.....	33
<i>Слюсарчук В. Є.</i> Ліщина і фундук як декоративні рослини.....	36
<i>Солодовник В. А., Румянцеv М. Г.</i> Використання новітніх технологій на об'єктах лісового та садово-паркового господарства.....	39
<i>Тарнопільська Н. П., Тарнопільський П. Б.</i> Застосування ГІС для оцінки рекреаційного потенціалу порушених та рекультивованих земель.....	41
<i>Швець І. В.</i> Технологічні аспекти вегетативного розмноження рослин <i>Darmega Peltata</i> (Torr. ex Benth.) Voss у м. Києві.....	44
<i>Юрченко Ю. Д.</i> «Зелені маршрути» як варіант використання рекреаційного потенціалу міських території на прикладі м. Харкова.....	46

Напря́м 2: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСТВА В РЕКРЕАЦІЙНО-ОЗДОРОВЧИХ ЛІСАХ

<i>Pyurko O. E., Velcheva L. G., Pyurko V. E., Turovtseva N. M., Shapilov Yu. A.</i> Morphometric characteristics and formation of seed qualities of acorns in plantations of Staroberyan forestry.....	49
---	----

<i>Гуменник М. Я., Фучило Я. Д., Кателевський В. М., Зелінський Б. В.</i> Економічна ефективність вирощування біоенергетичних культур в умовах Лісостепу.....	52
<i>Коваленко І. М.</i> Екологічна оптимізація користування ресурсами лісів Північного Сходу України.....	55
<i>Лось С. А., Терещенко Л. І., Бадалов К. П., Колчанова О. В.</i> Перспективи використання Карії пекан (<i>Carya illinoensis (Wangenheim) K. Koch</i>) в умовах Степу України.....	58
<i>Лялін О. І.</i> Сучасний стан лісовідновлення в Україні.....	61
<i>Максименко Н. В.</i> Роль ландшафтно-екологічного планування в інвайронментальному менеджменті рекреаційно-оздоровчих лісів.....	64
<i>Мусієнко С. І., Бабенко В. В.</i> Дослідження стану та структури міських лісів Харківської області.....	66
<i>Поліщук К. Ю., Мамчур Т. В.</i> Рекреаційні зони лісового господарства.....	69
<i>Румянцев М. Г., Кобець О. В., Луначевський Л. С.</i> Сучасний стан деревостанів дуба звичайного в рекреаційно-оздоровчих лісах Лісостепу Харківщини.....	72
<i>Сірук Ю. В.</i> , Характеристика рекреаційно-оздоровчих лісів Житомирщини...	75
<i>Слюсар С. І., Кузнецов С. І.</i> До питання проведення біолого-екологічних досліджень в арборетумах.....	78
<i>Тарнопільський П. Б., Тарнопільська Н. П., Даниленко О. М., Солодовник В. А., Букиша М. І.</i> Фрагментарно-просторова оцінка стану та росту лісових культур на згарищах із застосуванням ГІС-аналізу.....	81
<i>Ткач В. П., Лук'янець В. А., Тарнопільська О. М., Румянцев М. Г.</i> Переформування порослевих дубових деревостанів Лівобережного Лісостепу, віднесених до лісів зелених зон.....	84
<i>Ткач Л. І., Бондар О. Б.</i> Аналіз розподілу рекреаційно-оздоровчих лісів на водозборах річки Сіверський Донець.....	87
<i>Фучило Я. Д., Гайда Ю. І., Сбитна М. В., Козацька Н. Я.</i> Ріст і продуктивність 9-річних плантацій тополі (<i>Populus L.</i>) в умовах західного Лісостепу України.....	90
<i>Фучило Я. Д., Мельничук Г. А.</i> Особливості росту дворічних енергетичних плантацій верби прутувидної на вилугуваних чорноземах центрального Лісостепу України.....	93
Напрямок 3: ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА	
<i>Зібцева О. В.</i> Щодо навчальних програм підготовки фахівців садово-паркового господарства.....	95
<i>Мельник Т. І., Мельник А. В., Сурган О. В.</i> Роль дисципліни основи образотворчого мистецтва у розвитку творчих здібностей при підготовці майбутніх фахівців садово-паркового господарства.....	97
<i>Тріпутіна Н. П.</i> На шляху до відродження: круглий стіл в музейному комплексі ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.....	100

*Познякова С. І., к. с-г н., доцент
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*

ПОРОДИ ІНТРОДУЦЕНТИ В ДЕНДРОПАРКУ ХНАУ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА ТА ЇХ СУЧАСНИЙ СТАН

Інтродукція рослин є одним з найважливіших шляхів поповнення природного генофонду та збереження його в умовах культури. В Україну перші види - інтродуценти потрапили у IV тисячолітті до н.е. Справжнім інтродукційним "вибухом" характеризується кінець XVIII - середина XIX століть, в результаті якого в культурі з'явилося багато нових видів. Завдяки інтродукційній діяльності ботанічних садів, дендропарків та окремих аматорів-ентузіастів асортимент деревних рослин, що вирощуються в Україні, вже перевершив майже в шість разів кількість видів природної дендрофлори [1]. Накопичений великий досвід по інтродукції та акліматизації деревних рослин. Впровадження в широку виробничу практику нових перспективних видів і форм рослин, відібраних в результаті багаторічних інтродукційних досліджень, залишається одним з актуальних завдань інтродукції.

Дендрологічні парки є важливими науковими та природоохоронними установами, в яких здійснюються фундаментальні та прикладні дослідження в галузі інтродукції та акліматизації рослин, проводяться роботи зі збереження біологічного різноманіття, охорони рослинного світу.

Нині в Україні існує 57 дендрологічних парків, 19 з яких мають загальнодержавне значення. На Лівобережжі України є невелика кількість дендропарків загальнодержавного значення. Серед них особливе місце займають Краснокутський парк – один із найстаріших парків України, історія якого налічує понад 200 років, Устимівський дендропарк на Полтавщині, заснований у 1893 р., колекція якого на сьогодні налічує 467 таксонів, а також дендрологічний парк Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

З 1991 р. парк є об'єктом природно-заповідного фонду України, який має загальнодержавне значення. У 2017 р. дендрологічний парк відзначив своє 45-річчя. Представлена в ньому колекція деревних та чагарникових порід різного географічного походження дозволяє досліджувати особливості росту рослин інтродуцентів в умовах Лівобережного Лісостепу України.

Сьогодні колекція дендрологічного парку ХНАУ ім. В.В. Докучаєва нараховує 609 видів деревних рослин [2].

Так, клас Хвойні представлений 39 видами деревних та чагарникових порід різного географічного походження.

Родина Кипарисові представлена 7 видами, які належать до чотирьох родів – туя, біота, кипарисовик, ялівець. Родина Тисові має один вид – тис ягідний (*Taxus baccata* L.).

Родина Соснові є найбільш численною і нараховує 30 видів. Колекція родини Соснові налічує 6 родів, серед яких 6 видів роду *Abies* Mill., 7 видів роду *Picea* Dietr., 5 видів роду *Larix* Mill., колекція роду *Pinus* L., що є найбільшою і нараховує 11 видів, а також тсуга канадська (*Tsuga canadensis* (L.) Carr.) і псевдотсуга Мензіса (*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco) види двох окремих родів.

В дендрологічному парку ХНАУ ім. В.В. Докучаєва широко представлений видовий склад ялин, їх колекція нараховує 7 видів: ялина звичайна (*Picea abies* (L.) Karst.), ялина колюча (*P. pungens* Engelm), ялина східна (*P. orientalis* (L.) Link.), ялина канадська (*P. canadensis* Britt.), ялина шорстка (*P. asperata* Mast.), ялина Шренка (*P. schrenkiana* Fisch. et Mey.), ялина Енгельмана (*P. engelmanni* Parry ex Engelm.).

Серед представників родини Соснові, які ростуть в дендропарку ХНАУ, найперспективнішим видом є псевдотсуга Мензіса. Враховуючи показники росту, стану та продуктивності псевдотсуга Мензіса може створювати високопродуктивні лісові насадження у Лівобережному Лісостепу України. Псевдотсуги – вічнозелені дерева, які формують темнохвойні гірські ліси в Північній Америці, Китаї, Японії. До кінця XIX ст. Псевдотсуги вважали виключно американськими рослинами. І тільки в 1895 – 1896 рр. були описані види, які ростуть у Японії і Китаї. Дерева висотою 25 – 50 м, максимальна висота може становити 100 м. За зовнішніми ознаками псевдотсуга дещо нагадує ялину: у неї тріщинувата, пластинчаста кора, загострена, жорстка хвоя, повислі, що не розпадаються, шишки.

Ялина Шренка (ялина тянь-шанська) – *Picea schrenkiana* Fisch. et Mey. – порода інтродуцент, азійського походження, яка є унікальним видом серед усіх представників роду *Picea*, які ростуть в дендрологічному парку ХНАУ.

Ялина Шренка занесена до Червоного списку МСОП видів з найменшим ризиком (LC). Цей вид занесений до Червоної книги Казахстану. Ялинові насадження мають статус природоохоронних територій в країнах їх природного ареалу – Казахстану та Киргизстану. У сорокові роки XIX ст. вчений-дослідник Олександр Іванович Шренк вивчав флору і фауну ялинових лісів Джунгарського Алатау. Його прізвищем ботаніки назвали ялину тянь-шанську – рідкісне дерево на землі. *Picea schrenkiana* Fisch. et Mey. природно росте в горах Тянь-Шаню, Джунгарського Алатау, на Північному Заході Китаю, на висоті від 1300 до 3600 м над р. м. Дерево висотою 30 – 40 м.

У дендрологічному парку Харківського національного аграрного університету ялина Шренка росте з 1978 р. Насіння отримано у 1978 р. з Алма-Ати. У 1983 р. 5-річні саджанці у кількості 31 екземпляр були висаджені на постійне місце у 14-му кварталі. На сьогодні залишилося 27 екземплярів. Ялина Шренка в дендропарку ХНАУ росте дуже повільно, у віці 37 років середня висота становить 3,5 м, середній діаметр – 4,8 см,

Колекція листяних порід має значно більшу кількість видів. Найчисленнішими є такі родини: Rosaceae – 221 вид, Fabaceae – 37 видів, Oleaceae – 36 видів, Betulaceae – 23 види, Aceraceae – 24 види, Caesalpiniaceae – 10 видів, Juglandaceae – 10 видів, Fagaceae – 8 видів, Corylaceae – 7 видів.

Високу інтенсивність росту мають представники західноукраїнської флори: бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.) та граб звичайний (*Carpinus betulus* L.). Крім того, в умовах дендропарку такі породи-інтродуценти, як дуб червоний (*Quercus rubra* L.), горіхи чорний і маньчжурський (*Juglans nigra* L., *J. mandshurica* Maxim.), береза жовта (*Betula lutea* Michx.) і береза чорна (*B. nigra* L.) катальпа бігніонієвидна (*Catalpa bignonioides* Walt.), бундук канадський (*Gymnocladus dioica* (L.) C.Koch.) та інші види відрізняються високими таксаційними показниками, рясним плодоношенням, мають задовільний санітарний стан в умовах Лівобережного Лісостепу України.

У дендропарку зростають рослини, які занесені до Червоної книги України, їх нараховується 8 видів. Це тис ягідний, сосна кедрова європейська, береза низька, дрік донський, клокичка периста, жостір фарбувальний, бузок угорський. Крім того, рідкісні та унікальні рослини дендропарку приваблюють своєю красою та неповторністю. Це ялівець звичайний колоновидної форми, ялівець горизонтальний, ялина колюча, ялина східна, ялина канадська, ялиця одноколірна, псевдотсуга Мензіса, платан східний, гінгко дволопатевий, катальпа бігніонієвидна, глід одноприймочковий форма червона махрова, горобина проміжна, керія японська, форзиція, вейгела рання, свидина, дейція рожева та шорстка, барбариси, спіреї та ін [3].

Дендрологічний парк ХНАУ ім. В.В. Докучаєва є найбільшим за кількістю видів центром збереження біологічного різноманіття рослин в Лівобережній Україні. Дендропарк є навчальною базою для студентів ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, місцем проведення наукових досліджень з інтродукції та акліматизації рослин.

Список використаних джерел:

1. Кохно Н.А. Теоретические основы и опыт интродукции древесных растений в Украине / Н.А. Кохно А.М. Курдюк. – К.: Наукова Думка, 1994. – 185 с.
2. Ситнік І.Й. Парки Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва/ І.Й. Ситнік. – Харк. нац. аграр. ун-т. – Харків, 2017. – 224 с.
3. Познякова С.І. Дендрологічний парк ХНАУ імені В.В. Докучаєва: фотоальбом/ С.І. Познякова, І.Й. Ситнік, В.П. Сєвідов / Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2016.– 52 с.